

## gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtletja 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 23. avgusta 1871.

**O b s e g:** Kako se bode vravnal zemljiški davek od močvirja (mahú) okolice ljubljanske? — O gozdnem varstvu. (Dalje.) — Nova notarska postava. — Bivša pariška komuna in socializem. (Dalje.) — Zgodovina priča, kako nevarna je nemškutarija slovanskim deželam. — Slovensko slovstvo. — Dopisi. — Novičar.

### Gospodarske stvari.

#### Kako se bode vravnal zemljiški davek od močvirja (mahú) okolice ljubljanske?

Spisal dr. Jan. Bleiweis.

„Novice“ so o vravnavi zemljiškega gruntnega davka že marsiktero pametno besedo rekly. One nočejo, da bi nikdo davka ne plačeval ali pa tako malo, da bi se gospodarjem družih dežel krivica godila, ker dobro čutijo, kako britko je, če je ktera dežela tako neprimerno z zemljiškim davkom preobložena, kakor je dosegmal bila naša kranjska. Al „Novice“ pa tudi nočejo, da bi se ta krivica spet naši deželi zgodila po tem, če bi kdo si prizadeval zemljiški davek zdaj, ko gré za preuredbo tega davka, zeló napeti zato, da bi se mogel sladkati financarjem in o tem sebi zaslug iskati. Le pravično! to bodi vodilo.

Nadjamo se za trdno, da po novi vravnavi zemljiškega davka se Kranjcem odpravi krivica, ki so jo veliko let trpeli zato, ker so tujci cenili naša zemljišča, s kterimi naši ljudje še govoriti niso mogli, ali zato, ker nekteri domačini pri prvi katasterski cenitvi pred blizo 50 leti so se še s tem pobahali, da njihovo zemljišče se stavi v viši razred.

Al ena skrb nas navdaja zdaj, in ta skrb zadeva naše močvirje (mah ali morast). Ta svet, ki okoli 40.000 oralov meri, pride zdaj prvokrat v cenitev, in če bi spet kdo tak cenil senožeti in njive tukajšnje, ki nič ne vé, kaj je ta svet, koliko tavžent in tavžent goldinarjev je zakopanih v tej zemlji, kako nevarna sta mu mraz spomladi in jeseni, kako ga še večkrat zalivajo povodnji, zadéla bi potem tista krivica maharje, ki je trla druge gospodarje na Kranjskem dosegmal.

Neobhodni pogoj je tedaj ta, da se močvirje odloči za poseben cenitveni okraj in da se ne meče z družimi zemljišči naše dežele v en koš! Ako se to ne zgodi, krivi so tega le tisti, ki imajo zemljiško vravnavo v svojih rokah.

Ko se mah odloči za poseben cenitveni okraj, se mora potem še ves ta svet razločiti v več vrstilnih odsekov, kajti vsak otrok vé, da drugače je više ležeči mah memo nizko ležečega itd. To zapoveduje §. 17. postave od 24. maja 1869. leta, ki se ozira na površje tal, na podnebje in na kmetijske okoliščine.

Da se za cenitev močvirja našega mora narediti poseben okraj, na to kaže že ravno omenjena postava sama, ktera ne meša trdega sveta z močvirnim, a še celó močvirja taka, ki se kmetijsko ne obdelujejo, po §. 2. celó zemljiškega davka oprostuje.

Kdor bi hotel mah naš metati v en koš z družimi zemljišči, temu svetujemo, naj vzame v roke bukve, ki jih je spisal leta 1838. grof Franc Hohenwart pod imenom: „Die Entsumpfung des Laibacher Morastes“ in pa to, kar je v letopisu družbe kmetijske „Mittheilungen der k. k. Landwirthschaftsgesellschaft in Krain“ leta 1858. pisal g. Podkrajšek.

Hohenwart v omenjeni knjigi na drobno našteva 52 vodá (studencev, potokov in večih vodá), ki se stekajo v jarek ljubljanskega močvirja, in pri tej priliki pravi, da po vsem tem je čudo, da ljubljansko močvirje že davno ni jezero. „Wenn man die Masse Wasser betrachtet, welche durch die 52 Flüsse und Bäche in das Morastbecken einfließen, so muss man hoch staunen, dass das Ganze nicht schon lange ein See sei“ — so lastne besede njegove.

Naj nam zdaj kdo pové: ali je mogoče toliko studencev in potokov kedaj odpraviti od močvirja? ali je mogoče temu svetu kedaj tako naturo dati kakor jo imajo druga trdna zemljišča brez vodá?

S tem, da marljivo in na tanko se vsako leto trebijo veliki in mali kanali, se dadó odvracati povodnje, to je res; al koliko prizadeva to stroškov, in svet je vendar-le še zmiraj med vodami.

Ali pa je po vsem tem mogoče, da zemlja mahovita neha mrzla zemlja biti? ali je mogoče kdaj prestvariti podnebje tukaj tako, da ne bo slane na močvirji še o pozni spomladi in pa že zgodaj jeseni? Če nikodar drugej ni slane še spomladi in jeseni, posmodí slana na močvirji pridelke in jih bode smodila, naj se tudi mah še desetkrat bolj na suho dene kakor je zdaj, — vsaj na večne čase ostane zemlja med vodami!

Zdaj pa pogledjmo, koliko denarja že zakopane leži v močvirji. Gosp. Podkrajšek, ki na tanko pozná svet na močvirji in dela vsa od časa Hradec-kovega do danes, je sestavil pregled strašanskih stroškov, ki jih je do 1857. leta (14 zadnjih let tedaj ni všteti) prizadjalo obdelovanje mahú ljubljanske okolice posestnikom njegovim samo za napravo cest in potov, štrardonov (gospodarskih potov), velikih in malih kanalov, in na tanko te stroške razložil na 312.689 gld. in 49½ kr.; magistrat ljubljanski in okrajni blagajnici ljubljanska in vrhniška pa so dodali k istim stroškom še 46.357 gold. 27 kr., tedaj samo za pota, kanale in grabne do 1857. leta skupaj 359.047 gold. 16½ kr.

To pa so bili stroški le za prvo napravo potov, kanalov in grabnov. Vsako leto pa, da se ta dela vzdržijo, je treba še 21.753 gold.

V vse te stroške pa ni nič vštetega tega, kar vsak gospodar potrosi za-se, da obdeluje zemljo s tem, da požiga površni svet ali da napeljuje zemljo itd. itd. večidel od velike daljave, ker na močvirji samem ni veliko hiš in vasi. Taka daljava po 2 ali 3 ure daleč silno podražuje gospodarstvo s tem, da se časa veliko potrat, vozovi kvarijo, živina prenapenja itd.

Kdor pa misli, da si pomaga samo s tem, da šoto koplje in prodaja, ta pogrezne svet svoj spet popolnoma v močvirje, ki potem ni krajcarja vredno.

Kdo tedaj, ki vse to vé in vidi, more s pošteno vestjo se ustavljati temu, da se za močvirje okolice ljubljanske napravi poseben cenilen okraj? In vsaj še močvirje samo mora se razdeliti na več odsekov. Že dr. Orel je v občnem zboru družbe kmetijske leta 1847. očitno dokazal, da vsa zemlja na močvirji se ne more meriti po enem vatlu. Rekel je, da svet, kjer veliko resice raste, ni za nobeno setev ugoden; niti žito niti sočivje, niti klaja noče veselo rasti na taki zemlji; če mešaš tak svet s prstjo, se vgnjezdi bramorjev toliko, da pokončajo ves pridelek; bolji in za obdelovanje pripraviši je mahoviti svet, ki se dá v koristne njive in senožeti premeniti, ako mu primešaš zemlje in gnoja; najbolji je pa svet ondi, kjer breza in munec (Wollgras) raste itd.

Te vrstice pa sklepam z živo željo, naj sl. delna komisija za vravno zemljiškega davka blagovoljno sprejme te moje besede, da ne ostanejo — klic upijočega v puščavi.

## O gozdnem varstvu.

Spisuje Fr. Padar.

*O poškodovanji drevja in lesnih rastlin po ljudéh.*

(Dalje.)

### 5. Nabiranje smole in borovine.

V obližji mest je poškodovanje šilovine, posebno borove, v navadi, ki v tem obstaja, da se drevesa 3 do 4 čevlje nad zemljo nasekavajo, da se sok tje izceja in les na tem mestu smolnat naredi; smolnati kraji se izsekajo in za prižiganje prodajo.

Veliko najlepših dreves se spridi, da jih pozneje veter polomi. Najrednejše varstvo gozdarja in najostreje kazni ne zadostujejo neprijetnost popolnoma odstraniti. Skoro povsod so taki ljudje, ki se s tem pečajo, revni, da jih v denarji ni mogoče kaznovati, drugih kazni pa ne čutijo. Ako hočemo temu poškodovanju v okom priti, je najbolje, revnim ljudem, ki si s tem svoje krajcarje služijo, smolnata drevesa podariti ali pa po celó nizki ceni prodati. Zagotoviti morajo, da bodo poke zamazali. Samo to pomaga. Vsi ukazi in kazni so manj izdatni.

### 6. O zavkroženji drevja in ljubljenski dreves.

V nekterih krajih, kjer je veliko jagod, malin itd., je navada, da se posode iz ljubja narejajo, jagode v nje nabirajo in na trgih prodajajo.

Tudi si v nekterih krajih oglarji, drvarji in pastirji svoje stanovanje (barake) z drevesno kožo pokrivajo. Koliko lepega drevja se pokvari s tem, lahko si mislimo. Naj se vse take napake prepovedó in naj se oglarji in pastirji do gozdarja obrnejo, bo že povedal, kaj je storiti.

### 7. O izsekavanji tičjih gnjezd.

Tudi z izsekavanjem tičjih gnjezd se gozdom lahko škoda napravi. Drevesa, v katerih tiči gnjezdijo, že tako niso dobra, vendar se še bolj spridijo,

če se velike ljuknje v nje nasekajo, kamor se potem sneg in voda nabira. Nobeden, razun lovca, nima pravice, gnjezda izsekavati; če pa lovec ni tudi gozdni lastnik, nima pravice, lastniku drevesa priditi, da bi sebi stregel. Izsekavanje tičjih gnjezd se mora prepovedati in gozdar mora vsakega prestopnika kaznovati.

(Dalje prihodnjič.)

## Nove postave.

### Nova notarska postava.

Novi notarski red, ki stopi v vseh Svetih t. l. v veljavnost, je v marsikterih rečéh predelan in memo dosedanjega zboljšán.

Med preuredbami, ki so za pravno življenje posebno važne, in ki je tedaj dobro in potrebno, da se ž njimi seznanimo, so pa sledeče:

Dolžna pisma, kupne pogodbe, v katerih kupščina na dolgu ostane, zakupne (štantne) in najemne pogodbe, in sploh vsa pravna opravila, v katerih se ena stranka drugi v denarjih ali sploh v takih rečéh, ki so v denarjih nadomestljive, zadolži, bodo vprihodnje, ako se v notarski obliki izdelajo, kakor sodne poravnave, precej zvršljiva, to je, ako dolžnik ni mož beseda, ne bo treba še le tožiti ga, ampak se s takim notarjevim pismom precej lahko zarubi.

Sitna formalnost, da so se k vsakemu notarskemu pismu morale klicati priče, bo zdaj po večem odpravljena; pridržana je samo še za oporoke (testamente) in za pisma, ko stranke ne znajo pisati, ali jezika ne umejo, v katerem se pismo dela; ali so gluhe, slepe ali neme.

Notarji so poklicani, da dokazila izdajajo o vsakovrstnih dogodkih, ki se vpričo njih vršé in utegnejo pravne nasledke imeti. Semkaj spadajo: Sklepi velikih (generalnih) skupščin, ponudbenih (offertnih) obravnav, izsrečkavanja, ali če hoče kdo kako reč pokazati v dokaz, da je in kaka je itd. To doslej ni spadalo v njih področje.

Tudi bo notar odslej po svojem poklicu lahko sprejemal ne samo pisma, ampak tudi denar in vrednotne papirje (obligacije itd.), da jih bo izročal drugi stranki ali polagal pri gosposki, kar je delal doslej, če ni bil sodni komisar, le kot privatnik in brez notarskega poročstva.

Notarska tarifa je skoraj v vseh postavkah znižana, in notar se mora po njej ravnati pri vseh pismih, to je, tudi pri taci, ki jih ne naredi v notarski obliki, kar doslej ni bilo. S tem je skrbjeno, da se ljudem, ki bodo pred notarjem pisma delali, ne more preveč rajtati, ker se vsakteri, ki se mu čez tarifo zarajta, lahko pritoži, in notar bi zapadel kazni.

Te preuredbe priporočajo notarstvo vsem denarskim napravam, hranilnicam, bankam, akcijskim družbam, pa tudi privatnikom, ki dobijo tukaj zvedensko izdelana pisma pod javnim verovanjem in po trdno ustanovljeni tarifi.

A nadjati se je tudi, da se bo odslej, ko so notarske pravice povečane, dovolj izučenih in sposobnih mož obračalo k notarstvu, in da to sčasoma tudi pri nas zadobi tisto zaupanje in spoštovanje, ktero vživa na Francoskem, Laškem, v Belgiji, v Švici, na Nemškem, in sploh, koder je dalje časa vdomačeno.

Naši bralci že v današnjem listu beró, da je na Kranjskem razpisanih več notarskih služeb, in tako je tudi v drugih deželah.

Pravoslavcem je tedaj vprihodnje odprto mnogih služeb.